

*Problemy kształcenia Polaków ze Wschodu. Referaty i komunikaty z konferencji nt. „Stan i problemy kształcenia młodzieży polonijnej (ze szczególnym uwzględnieniem Wschodu)”. Kazimierz Dolny, 2-4 grudnia 1991 r. Wstęp i redakcja J. Mazur. Lublin 1992 ss. 128.*

Problem Polaków żyjących za wschodnią granicą Rzeczypospolitej budzi wciąż żywe zainteresowanie i pojawia się na różnych sympozjach naukowych, w opracowaniach książkowych i czasopismach. Istnieje też wiele instytucji, towarzystw i fundacji, które prowadzą działalność praktyczną dla zachowania polskości wśród tej grupy. Jednym z pierwszorzędnych zadań w tym względzie jest upowszechnianie języka i kultury polskiej. Z inicjatywą taką występują władze polskie, wspomagając i koordynując działalność oświatową wśród Polaków na Wschodzie. W akcję pomocy włączył się też aktywnie UMCS, gdzie w 1991 r. utworzono Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców. „Zadaniem nowej placówki jest prowadzenie działalności dydaktycznej, naukowej i wydawniczej, związanej przede wszystkim z kształceniem Polaków ze Wschodu” (s. 6).

W trakcie tej działalności pojawiła się pilna potrzeba poddania dyskusji wielu zagadnień z doświadczeń kształcenia młodzieży polonijnej ze Wschodu. Dlatego z inicjatywy Centrum w dniach 2-4 grudnia 1991 r. w Kazimierzu Dolnym zorganizowano konferencję, która „miała na celu przedyskutowanie różnych aspektów systemu edukacji młodzieży ze Wschodu, zwłaszcza modelu kształcenia i trybu rekrutacji, wymianę doświadczeń w tym zakresie oraz wypracowanie określonych wniosków, przydatnych Ministerstwu Edukacji Narodowej i innym zainteresowanym instytucjom centralnym w wytyczaniu kierunków działania na przyszłość” (s. 7). Celom tym służy niewątpliwie szybkie wydanie (w kwietniu 1992 r.) materiałów z sympozjum w formie omawianej tu książki, dzięki czemu mogło zapoznać się z nimi szersze grono zainteresowanych, a nie straciły one prawie nic ze swojej aktualności. Jest to bardzo ważne dla wydawnictwa, które stawia sobie też pewne cele doraźne, a powstaje w czasach tak gwałtownych i permanentnych przemian historycznych. Należało to uczynić nawet kosztem pewnych uchybień i niedoskonałości edytorskich.

Książka składa się z trzech części, które odpowiadają blokom tematycznym konferencji. Pierwsza część dotyczy „kształcenia młodzieży polskiej ze Wschodu”. Otwiera ją artykuł W. Miodunki *O koncepcję kształcenia w Polsce młodzieży polskiej ze Wschodu*, w którym przedstawiona jest „próba oceny dotychczasowej polityki kształcenia młodzieży polskiej z b. ZSRR w Polsce, próba oddzielenia tego, co w niej wartościowe, od tego, co propagandowe, naiwne, a nawet na dłuższą metę – szkodliwe” (s. 11). Autor podkreśla wielkie zaangażowanie Polski w kształcenie swoich rodaków ze Wschodu, i to w bardzo trudnej sytuacji ekonomicznej, dlatego postuluje większą racjonalizację programu kształcenia, aby przynosił on spodziewane efekty. Że taka racjonalizacja jest konieczna, potwierdza na podstawie swoich badań J. Mazur – *Kształcenie Polaków ze Wschodu w świetle badań ankietowych i doświadczeń*

*Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i Cudzoziemców UMCS w Lublinie*. Dokonana przez niego analiza ankiet, wypełnianych przez studentów po rocznej nauce języka polskiego, wykazuje niewłaściwości przy rekrutacji na studia w Polsce, trudności związane z organizacją, programem i metodami nauczania oraz stosowaniem opracowanych podręczników i skryptów. W kolejnych artykułach przedstawione są inne aspekty doświadczeń związanych z kształceniem obcokrajowców w Lublinie (B. Kaczmarczuk) i Łodzi (J. Majchrowski i G. Rudziński). Część pierwszą książki zamyka B. Jednak artykułem *List jako źródło inspiracji integralnego modelu kształcenia młodzieży polskiej ze Wschodu*.

W części drugiej pracy, pt. „Kształcenie młodzieży polskiej na Wschodzie”, poznajemy dzieje szkolnictwa i oświaty polskiej na Litwie (A. Srebrakowski i T. Sokołowa), na Łotwie (W. Ciesielska) i na Ukrainie (T. Szałacki i T. Dutkiewicz). Natomiast Józef Adamski na przykładzie działalności kierowanej przez siebie Fundacji im. Tadeusza Goniewicza przedstawił, jakie praktyczne problemy napotyka i jak je rozwiązuje, wspomagając rozwój polskiego systemu oświatowego w państwach byłego ZSRR.

Ostatnia, trzecia część książki – „Nauczanie języka polskiego za granicą na tle nauczania innych języków”, ma cele raczej informacyjne, porównawcze wobec zagadnień kształcenia Polaków na Wschodzie. Obejmuje ona problematykę nauczania języka polskiego od strony metodologicznej (W. Żarski, K. Wróblewski, D. Kozieja-Ruta, A. Paprotna) oraz przykłady jego realizacji w RFN (J. Mazur) i Szwecji (E. Paradowska).

Wydaje się, że prezentowana książka odpowiada na zapotrzebowanie wszystkich zainteresowanych pomocą w zachowaniu i rozwoju polskości na Wschodzie. Konieczność historyczna zmusza Polaków do życia poza granicami swojej ojczyzny, lecz poprzez akcję oświatową i kształceniową ojczyzna może być obecna w ich sercach i umysłach. Aby jednak to zrealizować, trzeba wiedzieć, jak zrobić, żeby najbardziej szczytne cele nie przyniosły pokracznych efektów. Książka ta niewątpliwie może w tym pomóc.

Arkadiusz Jabłoński